

Ledaren

Hur kommer produktivitet och kreativitet att mätas?

Artificiell intelligens är just nu på allas läppar och i våra tankar. De nya verktygen lovar att starkt öka produktiviteten på alla plan: för individer, organisationer och hela samhället. Vad kan de alltså innebära för dig, din organisation och Finlands nationalekonomi? Låt oss alltså ta en titt på ett antal ekonomiska implikationer.

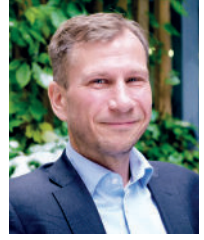
Var och en av oss kan med fördel använda ChatGPT och motsvarande nya verktyg som bollplank. Du kan till exempel be systemet att kommentera dina idéer. Den kan alltså fungera som en kollega eller vän så att du inte behöver sitta ensam med dina tankar. Hur ”kreativa” förslag du får är en egen intressant diskussion. Därom tvista de lärda – bland annat forskare och studerande hos oss vid Aalto liksom vid andra universitet. Det som redan blivit helt klart är att den artificiella intelligensen på många fronter är minst lika ”kreativ” som en typisk vuxen i arbetslivet. I praktiken kan den alltså redan nu ersätta ett växande antal av både dina och mina kolleger.

Att tänka sig att vår ”äkta intelligens” är på något sätt speciell eller mycket bättre än ”artificiell intelligens” är i många fall arrogans som baserar sig på okunskap. Vi ska som sagt här inte gå in på hur de fungerar, men det väsentliga att förstå är att du i din vardag ofta fungerar på precis samma sätt som de moderna arti (programvara för autonoma robotar, reds. anm.): Då du börjar tala är det typiska att du inte alls vet hur din mening kommer att sluta, än mindre din replik som består av flera meningar. Du hör och blir medveten om

vad du själv säger samtidigt som dina samtals-kumpaner. Du spinner vidare på sträng- en av ord och modifierar ordval och ordföljd så att det nya som kommer ur din mun passar ihop med och bygger vidare på det du sa- de några sekunder tidigare. Texten i sig själv innehåller både substans och struktur.

Den nya vågen av artificiell intelligens som vi nu upplever baserar sig på ”large language models”, som till svenska översatts med ”stora språkmodeller”. Ett annat, i många situationer mer passande begrepp som används är ”stora språkgeneratorer”. Då man ber en stor språkmodell läsa miljoner texter som människor producerat i tiotals länder under hundratalens år betyder det att den besitter enorma mängder både substans och struktur. Därför kan den snabbt generera en ström ord efter varandra på ett sätt som på spöklikt liknar den ström av tankar som kommer ur en människa. I synnerhet då texten formellt är korrekt och substansen är ny för mottagaren så är det förstäeligt om hen inte har någon aning om att texten producerats av en maskin i stället för en mänsklig expert.

Allt detta innebär att en växande skara människor i arbetslivet även i Finland serverar sina chefer och klienter texter som de egentligen inte producerat själv. Hur borde dylik ”produktivitet” beräknas? I vilken grad kommer vi att behöva nya modeller för våra ekonomiska kalkyler då en anse- nlig mängd av det som människorna påstår sig ha skapat egentligen till 90-100 procent skapats av

Reidar Wasenius
är ordförande för
Ekonomiska samfundet.

en maskin? Datorn kan i vissa fall helt enkelt ses som ett verktyg som i skickliga händer ökar sin användares produktivitet. Dessvärre är ekvationen i fråga om artificiell intelligens inte alltid riktigt så enkel. Alstren som produceras är inte drejade hantverk eller svarvade föremål.

Det vi talar om här är nära besläktat med plagiat, men vem blir egentligen plagierad? Stora mängder substansmässiga och lingvistiska mönster av i hundratal år kollektivt skapade texter kan införlivas i en människohjärna också. Den person som sedan klämer ur sig nya texter på basis av sin enorma erfarenhet anses vara kunnig och skicklig – inte en plagiator.

De upphovsrättsliga frågorna är kvistiga, men i USA finns redan prejudikat på att alster genererade av stora språkgeneratorer inte kan skyddas av upphovsrättslagar som sådana. Exakt hur mycket en människa behöver modifiera en text eller bild för att hen ska kunna åberopa sina rättigheter som alstrets skapare kommer säkert att variera kraftigt från fall till fall under de kommande åren. Även vi i Finland kommer säkert att få följa med intressanta juridiska fall då en arbetstagare eller frilansare av sin arbetsgivare eller uppdragsgivare fått ersättning för stora mängder maskingenererade alster. Har hen rätt att utge sig vara skapare av alstren och ta betalt för dem även om hens mentala insats varit minimal?

Undervisningspersonalen vid Aalto och andra universitet kämpar varje dag med samma frågor. De fungerar inte som portvaktare bara för akademisk integritet utan även med tanke på vilken slags människor de bereder inträde i framtidens arbetsliv. Den som un-

der hela sin studietid vänjer sig vid att skapa professionellt material med obefintligt eller minimalt eget tänkande fortsätter givetvis med det även efter studierna. Den omedelbara belöningen och incitamenten med tanke på avancemang är enorma. Den minimala tid och energi som man behöver investera jämfört med den ytterst goda avkastningen driver vem som helst till att upprepa ett beteende där det egna originella tänkandet ersätts med färdigheter att fungera som datorvårdare.

Våra bollplank har ju traditionellt varit andra människor. Med samarbetsvilliga kolleger har vi spånat kring bland annat idéer och framtidsplaner. Nu kan i synnerhet en ensamföretagare eller frilansare snabbare och enklare komma till kritan med flera dagliga åtgärder utan att behöva anställa eller ens anlita någon annan. Hen kan utbyta tankar med en nästintill allvetande och ytterst tålmodig samtalskumpan vilken tid på dygnet som helst. Detta kan ske var som helst bara personen i fråga har en modern mobiltelefon, pekplatta eller dator med sig. Speciellt ur ett litet företags synvinkel är den procentuella ökningen i produktivitet markant. 1–2 personer som är skickliga på att använda de nya verktygen som nu erbjuds kan enklare än någonsin ge sken av att representera 3–4 personer och verkligen leverera allt de lovar utan att klienten märker något.

För oss småföretagare är nyttorna tydliga och enorma. Denna text har dock i sin helhet skrivits av undertecknad, inte av en maskin. Inte ett enda stavfel eller haltande steg i tankegången kan skyllas på en maskin. (Redaktionen har rättat stavfelen, reds. anm.)